

Частина I

ФІЛОСОФІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147:81'243

С. С. Коломієць, О. С. Синекоп

КОНЦЕПЦІЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ЗА ОСВІТНЬО-НАУКОВИМ РІВНЕМ – ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ (PHD)

Розглядається проблема створення концепції освітньо-наукової програми підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD); визначено необхідні чинники створення освітньо-наукової програми; окреслено мету і низку цілей; деталізовано принципи навчання (сталого розвитку суспільства і освіти; міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти; наступності процесу здобуття вищої освіти та відкритості; науковості; міжпредметних зв'язків; інтеграції теорії і практики; систематичності та послідовності; свідомості й активності; варіативності; критичного самооцінювання; наукової творчості) при підготовці науковців гуманітарного напрямку; обґрунтовано зміст освітньо-наукової програми; виокремлено низку компетентностей (науково-дослідна, професійно-методична та дослідницько-стратегічна); висвітлено здатності, знання і вміння; розглянуто інваріантна і варіативна складові навчального процесу.

Ключові слова: доктор філософії (PhD); дослідницько-стратегічна компетентність; зміст; мета; науково-дослідна компетентність; освітньо-наукова програма; принципи; професійно-методична компетентність; стратегія; цілі.

Вступ. Нині у зв'язку з ухваленням нового Закону України «Про вищу освіту», що сприяє інтеграції української освіти у європейський освітній вимір, виникає потреба у якісно новій підготовці науковців за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD), спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови, які б не тільки здобули теоретичні і практичні знання, навички і вміння, компетентності і стратегії у межах проведення дослідження у галузі методики викладання іноземних мов у технічних університетах, що дозволило б їм генерувати інноваційні ідеї в рамках актуальних і перспективних напрямів досліджень, реалізовувати їх у навчальний процес через створення ефективних і інтенсивних методик з урахуванням сучасних підходів і технологій навчання, а також здійснили власну наукову розвідку та впровадили її у навчання, що представляло б вагомий науковий здобуток і мало б загальнонаціональне / світове значення.

Отже, метою цієї статті є обґрунтування нашого бачення концепції освітньо-наукової програми підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD), спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови.

Необхідність розробки освітньо-наукової програми (підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD)). Важливість розроб-

ки освітньо-наукової програми викликана низкою чинників:

По-перше, ухвалення нового Закону України «Про вищу освіту» відкриває науковцям нові перспективні можливості отримання якісної освіти, цим самим дозволяючи їм отримати освітньо-науковий рівень – доктор філософії (PhD), що відповідає світовим стандартам.

По-друге, активізація євроінтеграційних процесів у вищій освіті України передбачає створення єдиного наукового простору до якого науковці України залучаються через ефективне міжнародне спілкування на науково-практичних конференціях та симпозіумах, обмін неоціненним досвідом у галузі методики викладання іноземних мов, публікації результатів дослідження, що можуть бути представлені у провідних міжнародних наукометричних базах даних.

По-третє, задоволення потреб майбутніх докторів філософії, створюючи фундаментальне теоретико-практичне підґрунтя для дослідження через потужну низку дисциплін.

По-четверте, забезпечення професорсько-викладацького складу Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ») нормативною базою з метою розробки навчальних курсів та планів в рам-

ках окреслених дисциплін. Гнучкість і відкритість виступають основними характеристиками програми і передбачають динаміку розвитку через варіативність дисциплін та адаптацію до потреб аспірантів та професорсько-викладацького складу.

Мета, цілі та принципи освітньо-наукової програми підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD). Відомо, що ключовими позиціями створення освітньо-наукової програми є визначення мети, окреслення цілей та виокремлення принципів, на яких, власне, і базується навчання. Отже, зазначена програма пропонується з метою підготовки науковців вищої кваліфікації, здатних продукувати і обґрунтовувати нові перспективні ідеї досліджень з методики викладання іноземних мов на теоретичному рівні та реалізовувати їх на практиці у навчальному процесі для вирішення актуальних проблем, що мають загальнонаціональне / світове значення.

Вищезазначена мета освітньо-наукової програми може реалізуватися через низку цілей:

- формування компетентностей необхідних для успішного проведення дослідження у галузі методики викладання іноземних мов;
- розширення наукового світогляду;
- оволодіння знаннями необхідними для проведення дослідження;
- інтегрування концептуальних знань для обґрунтування теоретичних засад дослідження;
- розширення психолого-педагогічного, філологічного і методичного кругозору;
- розвиток інноваційного мислення;
- усвідомлення сучасних підходів до викладання іноземної мови;
- формування цілісного сприйняття процесу викладання іноземної мови;
- розвиток здатності здійснювати самостійне оригінальне дослідження і самооцінку;
- удосконалення вмінь виявляти проблеми професійного характеру, вилучати необхідну інформацію;
- оволодіння досвідом творчої пошукової діяльності;
- оперування інформацією зі спеціальності, генерування нових ідей, знаходження шляхів вирішення актуальних проблем наукового і професійно орієнтованого характеру та прогнозування їх наслідків;
- удосконалення інтелектуальних і пізнавальних здібностей.

Наступним кроком є визначення принципів організації навчання. Зрозуміло, що керуючим документом є Закон України «Про вищу освіту», в якому чітко прописані принципи вищої освіти України. На наш погляд найпотужнішими і ключовими є низка принципів, а саме: сталого розвитку суспільства і освіти, міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, наступності

процесу здобуття вищої освіти та відкритості (Закон України «Про вищу освіту», 2014). Дамо нашу інтерпретацію цих принципів.

Принцип сталого розвитку суспільства і освіти. Існуюче поняття «сталий розвиток» акумулює в собі такі характеристики, як гармонія чи баланс потреб, які корелюються з розвитком чи зростанням, зокрема суспільства і освіти. Аксиоматичним буде твердження про те, що суспільство пов'язане з освітою, яка повинна задовольняти його потреби. Це реалізується в особі сучасного науковця, який повинен бути інтелектуальним центром генерації інноваційних ідей, що мають практичний вихід у реальне життя, в нашому випадку навчальний процес, який повинен стати ефективним. Досвідченість науковця, його фаховий рівень, набувається через призму набуття нових знань та удосконалення необхідних вмінь фахової підготовки в галузі методики викладання іноземних мов, що роблять його конкурентноспроможним у науковій спільноті.

Принцип міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти. Інтеграційні процеси на освітянській ниві передбачають створення єдиного наукового простору, який є двостороннім за своєю сутністю. З одного боку, необхідно зберегти національні здобутки вищої освіти, зокрема фундаментальність підходів до всебічного вивчення проблем в методиці викладання іноземних мов, а також цінний і багатогранний практичний досвід. З іншого боку, залучити міжнародний потенціал через активний обмін здобутками на конференціях, симпозіумах та форумах під час вирішення спільних навчальних проблем, вивчення особливостей викладання у вищій школі. Отже, це дозволить не тільки збагатити знаннями наукову спільноту України, а й значно оптимізувати процес викладання.

Принцип наступності процесу здобуття вищої освіти. Наступність у вищій освіті передбачає поступовий перехід від попередніх рівнів бакалавра і магістра до наступного – освітньо-наукового з урахуванням взаємозалежності і взаємопов'язаності навчальних ланок, узгодженості їх змісту навчання, поглиблення знань, перспективний розвиток і вдосконалення вмінь.

Принцип відкритості. Даний принцип забезпечується безперервним оновленням матеріалів та гнучкою адаптацією змісту підготовки майбутніх докторів філософії до нових соціальних, культурних та економічних викликів суспільства.

Далі ми пропонуємо низку дидактичних принципів, які є необхідними і забезпечують ефективність навчання. Серед них: науковості, міжпредметних зв'язків, інтеграції теорії і практики, систематичності та послідовності, свідомості й активності, варіативності, критичного самооцінювання, наукової творчості.

Принцип науковості. Це один з базових принципів освітньо-наукової програми. По-перше, він

ґрунтується на наукових фактах, поняттях, теоретичних положеннях і досягненнях сучасної методики викладання іноземних мов, забезпечуючи формування у аспірантів наукового світогляду. По-друге, накопичені наукові знання є потужним потенціалом для проведення власного наукового дослідження через призму розробки інноваційної методики з урахуванням особливостей професійно орієнтованого іншомовного навчання спілкування.

Принцип міжпредметних зв'язків. Підготовка майбутніх докторів філософії передбачає опанування взаємопов'язаного комплексу дисциплін від фундаментальних, таких як філософія науки та філософія освіти, до тих, які безпосередньо пов'язані з методикою викладання іноземної мови із залученням різноманітного спектру різних галузей наук (педагогіка, психологія, лінгвістика). Крім дисциплін, врахованих в освітньо-науковій програмі, науковець повинен розуміти і специфіку професійно орієнтованого іншомовного навчання цільової аудиторії, яка пов'язана з технічними, точними і природничими науками та відповідними дисциплінами. Отже, вивчення широкого кола дисциплін дозволить використовувати знання комплексно, знаходити раціональні шляхи вирішення завдань навчального процесу та провести якісно наукове дослідження.

Принцип інтеграції теорії і практики. В межах методичних розвідок безперечним є той факт, що теорія органічно поєднана з практикою. Теорія покликана не тільки узагальнити і систематизувати певні знання, а й знайти недосліджені чи малодосліджені проблеми, обґрунтувати шляхи їх вирішення через власну методику, передбачити результативність розробки і запропонувати покрокові дії. Практика безпосередньо втілює теорію в навчальний процес і підтверджує істинність теоретичних положень, показуючи позитивну динаміку результатів навчання.

Принцип систематичності та послідовності. Цей принцип спирається на логічний і послідовний зв'язок усіх складових однієї цілісної системи навчання за освітньо-науковою програмою, яка дозволяє вибудовувати заняття з майбутніми докторами філософії відповідно до логічного представлення навчального матеріалу з урахуванням зв'язків попереднього і наступного, узагальнення та повторення, вивченого і нового, простого і складного, що уможливить як успішне навчання, так і реалізацію наукової розвідки.

Принцип свідомості й активності. Визначений принцип пов'язаний з мотивацією науковців, усвідомленням мети, цілей і завдань дослідження, що спонукають їх до активного планування, організації і контролю наукової діяльності, виявляють глибокий інтерес до професійної діяльності. Реалізується цей принцип шляхом включення до освітньо-наукової програми навчання аспірантів проблемних та творчих завдань.

Принцип варіативності. Варіативність за своєю сутністю передбачає використання різноманітних методів, технологій та засобів навчання, форм роботи (індивідуальна, групова, фронтальна) на заняттях з аспірантами, тем пов'язаних з навчанням за спеціальністю. Також даний принцип реалізується через варіативну частину освітньо-наукової програми, що відкриває перед науковцями можливість обирати дисципліни, які представляють для них професійний інтерес і дозволяють поглиблювати знання.

Принцип критичного самооцінювання. Самооцінювання під час навчання в аспірантурі набуває функції інструмента до безперервного вдосконалення. Це означає, що аспірант може всебічно аналізувати і критично оцінити результативність кожного етапу дослідження, виділяючи недоліки та переваги роботи; глибше розуміти проблему і при необхідності вносити корективи з метою покращення якості досліджуваної роботи.

Принцип наукової творчості. Наукове дослідження – це творчий процес, який охоплює такі етапи, як вивчення й узагальнення вже існуючих фактів і теорій, пошук і генерацію нових ідей та продукування якісно нових знань, що мають реалізацію на практиці. Тому виконання наукового дослідження дає можливість аспіранту проявити свій творчий потенціал через власну актуалізацію, вдосконалення, здійснення.

Обґрунтування змісту освітньо-наукової програми підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD). Зміст освітньо-наукової програми базується на положеннях Закону України «Про вищу освіту»; відповідає освітньо-науковому рівню підготовки доктор філософії; має окреслені цілі і результати досягнень; враховує потреби аспірантів; охоплює низку дисциплін для здійснення дослідницько-інноваційної діяльності.

Ми свідомі того, що завдання підготовки за освітньо-науковим рівнем доктора філософії потребують створення якісно нової моделі навчання, основою якої має стати не кількість знань і вмінь, а сформованість компетентностей, які утворюють фундамент світоглядного, ціннісного гатунку.

Компетентність трактується як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Діяльність аспіранта – це триєдина складова, що охоплює дослідницьку, навчальну і професійну діяльність. Ці складові взаємопов'язані і впливають одна на одну. Відтак, на нашу думку, зміст освітньо-наукової програми має бути спрямовано на формування науково-дослідної, професійно-методичної та дослідницько-стратегічної компетентностей.

Деталізуємо визначення компетентностей та охарактеризуємо їх з позиції здатностей, знань і вмінь.

Науково-дослідна компетентність – це сукупність здатностей, знань і вмінь, які дозволяють здійснювати самостійний і творчий процес пізнання через системне і комплексне вивчення об'єкту з метою отримання інноваційних теоретичних і практичних здобутків, удосконалення і подальший розвиток вже досягнутого на основі використання наукових методів, підходів, принципів і засобів.

Здатності: збагачувати дослідницький досвід через вивчення фундаментальних і спеціальних дисциплін; визначати й аналізувати цілі, зміст і принципи дослідження; активізувати фонові знання дослідницької роботи; виявляти здатність до гіпотетичного та інноваційного мислення, генерування нових ідей; застосовувати різні методи активізації інноваційного потенціалу; здійснювати активний самостійний пошук науково-методичної літератури (паперові і електронні формати) для її обробки і використовувати в науково-дослідній роботі; організовувати та проводити експериментальне навчання.

Знання: оперування номенклатурою наукового дослідження; оволодіння фундаментальними науками, в тому числі і в галузі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, в обсязі, необхідному для досягнення освітньо-наукового рівня – доктор філософії (PhD); оцінювання інформації з позиції достовірності і достатності для вирішення проблеми дослідження; оперування концептуальними знаннями щодо проведення науково-дослідної роботи; використання методів дослідження під час розробки інноваційної методики, теоретичні (аналітичні, узагальнювальні, проектувальні, інтерпретаційні) й емпіричні (анкетування, наукове спостереження, педагогічний експеримент, контроль, статистична обробка і перевірка результатів експерименту і даних опитування), виходячи із завдань конкретного дослідження; обґрунтування теоретичних засад дослідження.

Вміння: коректно формулювати наукову проблему та дослідницькі завдання, визначати актуальність та новизну наукової роботи; відбирати, порівнювати, співставляти необхідну інформацію і фактичний матеріал для підготовки та проведення дослідження відповідно до поставленої мети та визначених завдань; аналізувати, систематизувати, класифікувати і узагальнювати ознаки об'єкта дослідження; проводити зв'язок з раніше відомими фактами, положеннями; вибудовувати логіку доказовості, логіку покрокових дій; розглядати проблему дослідження цілісно; комбінувати відомі методи та способи рішення; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; мислити евристично, самостійно; формувати теоретичні та інформаційні бази наукового дослідження; аналізувати та порівнювати результати дослідження з роботами вітчизняних

та іноземних дослідників з обраної теми; формулювати та обґрунтовувати гіпотези дослідження; прогнозувати результати дослідження; опрацьовувати одержані результати, аналізувати і переосмислювати їх, корелюючи їх з сучасними науковими даними; оцінювати перспективи розвитку досліджень; представляти підсумки проведеної роботи у вигляді звітів, тез і доповідей на конференціях, статей, оформлених у відповідності з існуючими вимогами; реалізовувати наукову комунікацію у письмовій та усній формах.

Не викликає заперечень той факт, що майбутній доктор філософії повинен бути і професіоналом у своїй сфері діяльності. Відтак, необхідно зазначити важливість формування професійно-методичної компетентності.

Професійно-методична компетентність – це володіння динамічним комплексом здатностей, знань і вмінь з метою раціональної організації інтерактивного навчального процесу між його учасниками, результатом якого є формування навичок та розвиток і удосконалення вмінь іншомовного спілкування в рамках змісту навчання.

Зазначена компетентність охоплює такі **здатності**, як: визначати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання іноземних мов; виявляти психологолінгвістичні закономірності навчання іноземних мов; оперувати методичними принципами та категоріями в науковому дослідженні; аналізувати, обирати й використовувати вправи різних типів і видів; формувати іншомовну комунікативну компетентність; використовувати інноваційні методичні технології; організовувати навчальний процес та контролювати його результативність.

При цьому знання і вміння є основою, за допомогою якої науковець реалізує себе, як професіонал.

Тому знання включають: володіння основними поняттями і категоріями лінгвістики і методики викладання іноземних мов, психології і педагогіки; формулювання і вирішення завдань, які виникають під час науково-дослідницької і науково-педагогічної діяльності, що потребують поглиблених професійних знань; визначення особливостей навчання іноземної мови спеціального вжитку; відповідних підходів (комунікативний, рефлексивний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, культурологічний, рівневий, компетентнісний, професійно орієнтований, інформаційний) в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі та перекладі; окреслення форм, видів і способів контролю; основ планування навчального процесу; визначення методів, прийомів, форм і засобів під час організації навчання іноземних мов.

Зважаючи на вищезазначене, аспірант повинен вміти: впроваджувати інноваційну методичку у навчальний процес створювати модель навчальної діяльності (аналізувати потреби навчання, іншомовний навчальний матеріал та індивідуально-

психологічні особливості студента, спостерігати за навчальним процесом, планувати і організувати навчання); визначати кінцеві та проміжні цілі навчання іноземних мов; розробляти комплекси вправ для навчання аудіювання, читання, говоріння, письма та перекладу; прогнозувати можливі труднощі у навчанні іноземних мов; здійснювати рефлексію і самоаналіз; передбачати перспективи, шляхи подальшого розвитку методики навчання.

В рамках проведення наукового дослідження науковець повинен володіти розвиненими стратегіями планування, проведення і реалізації власного дослідження, тому виникає потреба у формуванні дослідницько-стратегічної компетентності.

Дослідницько-стратегічна компетентність – це володіння інтегрованою сукупністю здатностей, знань, навичок і вмінь використання стратегій у динаміці розвитку дослідження від постановки проблеми до отримання кінцевого результату.

Відомо, що проблема класифікації і використання стратегій у навчальному процесі розглядалась такими науковцями, як Р. Л. Оксфорд (R. L. Oxford, 1990), С. Ю. Ніколаєвою (Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів, 2013) та іншими й акцентувалась увага на позитивну роль стратегій у навчанні, наприклад, надання незалежності й автономії учасникам навчального процесу.

Під стратегією ми розуміємо інструмент, який допомагає знаходити раціональні рішення через відповідні послідовні дії з метою реалізації успішного проведення дослідження.

Ключовими стратегіями дослідницько-стратегічної компетентності, на нашу думку, є комунікативні (реалізація намірів мовця у певній ситуації спілкування), когнітивні (пошук, аналіз і обробка інформації) та метакогнітивні (планування і керування процесом дослідження, самоконтроль і самооцінка результатів дослідження).

Дана компетентність передбачає наявність здатностей, знань і вмінь. Зокрема, здатності: визначати цілі дослідження, які співвідносяться з потребами суспільства, та можливості реалізувати ці цілі; оцінити накопичений досвід (в історичному і методичному аспектах) з проблеми; окреслити ефективні шляхи вирішення проблеми в дослідженні; досягати цілей дослідження; реалізувати запропоновану модель у навчання.

Знання: стратегій наукового дослідження; правил і принципів організації наукової діяльності; визначення актуальності проблеми (ступінь розробленості проблеми, потреби суспільства, нормативні документи); оперування організацією, інтерпретацією, аналізом даних; правил цитування, посилання з метою уникнення плагіату; дотримання авторського права на інтелектуальну власність; стандартів представлення наукового дослідження у усному і письмовому форматах.

Вміння: планувати й розробляти дослідницькі дії; передбачати наслідки гіпотез із можливістю подальшого корегування; окреслити етапи дослідження; визначати, уточнювати і конкретизувати пошуково-дослідницьку діяльність через систему окремих послідовних дій для досягнення поставленої мети.

Розглянемо інваріантну і варіативну частини змісту освітньо-наукової програми. Інваріантна частина освітньо-наукової програми визначає фундаментальні і спеціалізовані галузі, що є обов'язковими для вивчення, і забезпечує теоретичну і практичну складову дослідження та реалізує індивідуальну траєкторію власного дослідження. До цієї частини входять: навчальні дисципліни нормативного циклу, які є однаковими для всіх спеціальностей університету (НТУУ «КПІ»), навчальні дисципліни нормативного циклу пов'язані зі спеціальністю, навчальні дисципліни індивідуальної підготовки.

Варіативна частина освітньо-наукової програми реалізується через розширення й поглиблення змісту спеціалізованих курсів підготовки аспірантів, забезпечення їх пізнавальних потреб в опануванні вузько методичних аспектів викладання іноземних мов, передбачаючи кредити на вивчення курсів, які майбутні доктори мають обов'язково (щонайменше 2) обрати понад запропонованих в інваріантній частині. Ця частина включає навчальні дисципліни за вибором.

Відповідно до Закон України «Про вищу освіту» тривалість підготовки доктора філософії в рамках опанування освітньо-наукової програми становить чотири роки (Закон України «Про вищу освіту», 2014). На нашу думку освітня складова освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови може становити 35 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС). Тоді, враховуючи обсяг одного кредиту ЄКТС, що становить 30 годин, загальна кількість годин – 1050 за чотири роки навчання за освітньо-науковою програмою.

До переліку навчальних дисциплін нормативного циклу входять дисципліни інваріантної частини першого курсу, які є однаковими для НТУУ «КПІ», а саме «Філософія науки» та «Філософія освіти». Також вивчаються навчальні дисципліни пов'язані зі спеціальністю такі, як «Методологія дослідження у методиці», «Науковий дискурс у сучасній українській і іноземних мовах» та «Психолого-педагогічні та лінгвістичні засади навчання у методиці викладання іноземних мов у технічних університетах».

Навчальні дисципліни пов'язані зі спеціальністю другого курсу входять до інваріантної частини, а саме «Методика навчання міжмовної комунікації у технічних університетах» та варіативної ча-

стини (передбачає обов'язковий вибір двох дисциплін) такі, як «Методи і технології навчання іноземних мов», «Управління процесом викладання іноземних мов» і «Методика навчання перекладу фахових мов».

Індивідуальна підготовка третього і четвертого курсів включає навчальну дисципліну інваріантної частину освітньо-наукової програми «Науково-дослідна робота». В рамках цієї дисципліни реалізується індивідуальна траєкторія дослідження аспіранта вузької проблематики.

Висновок. Підсумовуючи обґрунтування нашого бачення концепції освітньо-наукової програми підготовки за освітньо-науковим рівнем – доктор філософії (PhD), зазначимо, що її необхідність зумовлена викликами нового суспільства. Нового, по-перше, як суспільства 3-го тисячоліття, по-друге, як інформаційного, глобалізованого суспільства й, по-третє, як суспільства, пріоритетом якого є інноваційний розвиток.

Література

1. **Закон України** «Про вищу освіту» – 2014 – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>.
2. **Методика** навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. **Oxford R. L.** Language Learning Strategies. What every teacher should know. / R. L. Oxford – Boston : Heinle & Heinle Publishers, 1990. – 342 p.

References

1. **Zakon Ukrainy** "Pro vyshhu osvitu" (2014). [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupa : <http://osvita.ua/legislation/law/2235/>. (in Ukrainian).
2. **Metodyka** navchannja inozemnykh mov i kul'tur: teorija i praktyka : pidruchnyk dlja stud. klasychnykh, pedagoghichnykh i linghivistychnykh universytetiv (2013). Bighych O. B., Borysko N. F., Borecjkha Gh. E. ta in. / za zagal'nj. red. S. Ju. Nikolajevoji. K., 590 s. (in Ukrainian).
3. **Oxford, R. L.** (1990). Language Learning Strategies. What every teacher should know. Boston : Heinle & Heinle Publishers, 342 p. (in English).

С. С. Коломиец, О. С. Синекон

КОНЦЕПЦИЯ СОЗДАНИЯ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ ПОДГОТОВКИ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-НАУЧНЫМ УРОВНЕМ – ДОКТОР ФИЛОСОФИИ (PhD)

Рассматривается проблема создания концепции образовательной научной программы подготовки образовательно-научного уровня – доктор философии (PhD); определены необходимые факторы создания образовательной научной программы; очерчены цели и ряд целей; детализированы принципы обучения (устойчивого развития общества и образования; международной интеграции и интеграции системы высшего образования Украины в Европейское пространство высшего образования; преемственности процесса получения высшего образования и открытости; научности; межпредметных связей; интеграции теории и практики; систематичности и последовательности; сознания и активности; вариативности; критической самооценки; научного творчества) при подготовке ученых гуманитарного направления; обосновано содержание образовательной научной программы; выделены компетентности (научно-исследовательская, профессионально-методическая, исследовательско-стратегическая); освещены способности, знания и умения; рассмотрены инвариантная и вариативная составляющие учебного процесса.

Ключевые слова: доктор философии (PhD); задания; исследовательско-стратегическая компетентность; научно-исследовательская компетентность; образовательно-научная программа; принципы; профессионально-методическая компетентность; содержание; стратегия; цели.

S. Kolomyiets, O. Synekop

THE CONCEPT OF CREATION OF EDUCATIONAL AND RESEARCH TRAINING PROGRAM ON THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC LEVEL – DOCTOR OF PHILOSOPHY (PhD)

The problem of the concept creation of education and research training program on the educational and scientific level – Doctor of Philosophy (PhD) is considered; the factors of the creation of educational and research training program are identified; the purpose and set of goals are outlined; learning principles (sustainable development and education, international integration and integration of Ukraine higher education in the European Higher Education Area, the continuity of the process of higher education and openness, scientific approach, interdisciplinary connections, integration of theory and practice, systematicity and consistency, consciousness and activity, variability, critical self-assessment, scientific creativity) in the preparation of humanities scholars are detailed; the content of educational and research training program is substantiated; competencies (research, professional-methodical,

research-strategic) are defined; the abilities, knowledge and skills are highlighted; invariant and variable components of the educational process are considered.

Keywords: content; Doctor of Philosophy (PhD); educational and research training program, goals; research competence; research-strategic competence; principles; professional-methodical competence; purpose; strategy.

Рецензенти

Волощук І. П. – к. пед. н., доц.
Литовченко І. М. – к. пед. н.

Стаття надійшла до редакції 28.09.14

УДК 378 «653»

О. М. Кузьменко

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ: ВІД ПЕРШОГО ІСТОРИЧНОГО ТИПУ ДО ПЕРШОЇ КРИЗИ

Проаналізовано процес становлення першого історичного типу Університету у період Середньовіччя; визначено його характерні ознаки; сформульовано місію середньовічного Університету з позиції церкви та держави; осмислено роль перших університетів в контексті цивілізаційного розвитку; проаналізовано основні моделі-архетипи середньовічних університетів; визначено ознаки першої глобальної кризи Університету.

Ключові слова: середньовічний університет; перший історичний тип Університету; корпорація вчених; академічні свободи та автономія; *studium generale*.

Вступ. Осмислення ролі історичних, соціальних та культурних факторів, які впливали на трансформацію ідеї Університету, призвело до необхідності виокремлення історичних типів, завдяки яким можна сформувати узагальнений образ Університету у конкретний історичний період, визначити його місію, засадничі принципи, цінності та ідеали, завдання та функції. Першим таким історичним типом було визначено докласичний Університет, формування і розвиток якого відбулися у період Середньовіччя.

Науковий дискурс, присвячений аналізу середньовічного Університету є досить широким, хоча має, переважно, історичне спрямування (В. А. Бадін, П. А. Вандермеш, Ж. Верже, А. Гештор, І. В. Захаров, Г. Деніфле, Е. Дюркгейм, Н. С. Ладижец, О. С. Ляхович, П. Морау, О. Петерсен, В. Роуг, Г. Решдол, М. С. Суворов, В. Фрйхоф, Н. Хаммерштейн та багато ін.).

Мета даної статті – здійснити соціально-філософський аналіз становлення та розвитку першого історичного типу Університету; визначити основні ознаки його кризи у кінці Середньовіччя.

Формування першого історичного типу Університету. Виникненню Університету як інституції у період Середньовіччя передувало переосмислення ідей античних мислителів провідними теологами та філософами того часу, які доповнили їх та трансформували, підпорядкувавши античний ідеал Розуму новому авторитету – божественному Одкровенню: «У відношенні до часу переважає авторитет [одкровення], а у відношенні до сутності справи – розум. Істинний, міцний і вищий авторитет той, який називається божественним» (Св. Августин. Про

порядок II, 9). У той же час, було визнано, що віра є у розумі, а розум – у вірі. Роль розуму при цьому, на думку Св. Августина, полягає у відмежуванні істинного від оманливого, в утвердженні віри та пізнання Бога. Освіта у цьому контексті розглядалася як шлях до спасіння, а вивчення наук – не як ціль, а як засіб, що готує розум до пізнання Бога та людської душі. Так, відповідно до поглядів Св. Августина, наукові заняття здатні очищувати й освітлювати душу, а тому ведуть до блаженного життя: «Вільні мистецтва роблять любителів істини у прагненні до неї більш стійкими і більш підготовленими, так що вони і жагучіше бажають її, і з більшою постійністю шукають її, нарешті, з більшою приємністю прикріплюються до неї, це ... і називається блаженным життям» (Augustins, DeOrdineI).

На необхідності вивчення семи вільних мистецтв наголошував відомий у той період вчений і педагог Ф. А. Алкуїн, завдяки працям якого вони були введені як пропедевтичні науки у вищому колі. Під впливом Ф. А. Алкуїна сформувався ідеал середньовічної вченості – це була людина, що веде праведне життя та володіє енциклопедичними знаннями з семи вільних мистецтв, які стали засобом формування середньовічного світогляду та передбачали: «уміння граматично правильно, риторично красиво і діалектично вивірено вибудовувати власну мову» (Сыпченко Т. И., 2009. С. 103)

Визнання вищості Одкровення над Розумом стимулювало поступове дисциплінарне оформлення нової науки – теології, яку було поставлено над всіма ліберальними мистецтвами: «Тих ступенів... сім... Ось вони: граматика, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, музика і астрологія. Нехай